

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

TOMRİS UYAR'IN ÖYKÜCÜLÜĞÜ

Esmâ KADIZADE

Danışman: Prof. Dr. Mustafa APAYDIN

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2011

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa APAYDIN

(Danışman)

Üye : Prof. Dr. Şerif AKTAŞ

Üye : Doç. Dr. Tarık ÖZCAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Bedri AYDOĞAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Munise YILDIRIM

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

13.05.2011
Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not:Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

TOMRİS UYAR'IN ÖYKÜCÜLÜĞÜ

Esmâ KADIZADE

Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mustafa Apaydın

Mayıs 2011, 376 sayfa

Bu doktora tezi Türk edebiyatında öykü alanında verdiği eserleriyle öne çıkan Tomris Uyar'ın öykücülüğünü araştırmak amacıyla ortaya konmuştur, böylece yazarın Türk öyküsünde gelinen noktada ne kadar var olduğu belirlenmiştir. Tezin girişinde kısa öykünün tanımı yapılarak diğer türlerden ayrılan yönleri belirlenmiş sonra öykünün Türk ve Dünya edebiyatında geçirdiği tarihi süreç ve 1950 kuşağında öykü anlatılmıştır.

1950 kuşağı öykücülerinden olan Tomris Uyar, toplam on bir öykü kitabı ile yüz dört öykü yazmıştır. Öykü kitaplarından sadece birisi uzun öykü iken geriye kalanların hepsi kısa öykü özelliği taşıyan durum öyküleridir. Uyar'ın öykülerinde en önemli unsur kurgudur; mekân zaman kişiler ve bakış açısı ise kurgunun oluşumuna katkıda bulunan diğer unsurlardır. Tomris Uyar genel olarak öykülerinde biçim ve içeriğe aynı derecede önem verse de 1980 sonrasında yazdığı ikinci dönem öykülerinde kendini tekrar etmemek adına biçimsel kaygılar ön plandadır.

Tomris Uyar, öykülerinde bireyin iç dünyasına eğilmiş, bireyin yalnızlığını, toplum tarafından sıkıştırılmışlığını ve çıkmazlarını anlatmıştır. Yazar öykülerinde bireysel temalara yer verse de arka planda toplumsal sorunlar her zaman var olmuştur. Bireyin özellikle kadınların yaşadığı toplumla girdiği çıkmaza eğilmiştir.

Tomris Uyar'ın küçük insanın sıradan hayatını ele aldığı öykülerinde genellikle kadınların ön planda olduğunu, erkeklerin ise kadınlara oranla daha az karşımıza çıktığını, çocukların ise duygusal yanlarıyla hep var olduğunu söyleyebiliriz. Kişiler hem fiziksel hem psikolojik özellikleriyle bir bütün olarak değerlendirilirken, kadınların ve çocukların ruhsal portrelerini oluşturmada çok başarılıdır.

Tomris Uyar, öykülerinde birinci ve üçüncü tekil kişili anlatıcıyı kullanmıştır. Kurguyu güçlendirmek için bir öyküde dönüşümlü olarak her iki anlatıcıya yer verdiği öykülerinin sayısı oldukça fazladır. Yazar, bazı öykülerinde mesafesini korurken bazı öykülerinde varlığını hissettirmiş ve nesnellliğini koruyamamıştır.

Öykülerde mekân değişen İstanbul ve çevresidir. Bazı öykülerinde Anadolu'nun köy ve kasabalarına az da olsa yer vermiştir. Kaçış unsuru olarak ada ve yurtdışı da mekân olarak kullanılmıştır. Mekânı özellikle bireyin iç dünyasını yansıtmak için kurgulayan yazar, öykü kişilerle özdeşim kurabileceğimiz mekânlar çizmiştir.

Öykülerinde yaşamdan bir kesit sunma iddiasında olan sanatçı kısa öykünün kurallarına uygun olarak kısa zaman dilimlerini kullanmıştır. Zamanı kurgularken genellikle akronik zamanı tercih etmiş geriye dönüşlerle öykü kişilerinin geçmişleri hakkında bilgiler vermiştir. Tomris Uyar kurguyu oluştururken kullandığı anlatım tekniklerinden bilinçakışı ile şimdiyi ve geçmişi bir arada yaşatma imkânı yaratmıştır.

Tomris Uyar öykülerinde Türkçenin bütün inceliklerini kullanan, konuşma dilinin özelliklerini yansıtan yalın bir dil tercih etmiştir. Mizah üslubunun yanında tasvir ve benzetme öğelerinin de bir araya gelmesiyle öykülerinde güçlü bir üslup oluşturmuştur.

1950 kuşağının önemli öykü yazarları arasında yer alan sanatçı, hem kendi kuşağını hem de 1950 kuşağı sonrasında yetişen sanatçıları etkilemiş bir kurgu ustasıdır. Bu tez çalışması Tomris Uyar'ın Türk öykü edebiyatındaki yerini tespit etme amacı taşımıştır.

Anahtar Kelimeler: Tomris Uyar, kısa öykü, 1950 kuşağı, yenilikçi Türk öyküsü, edebiyat

ABSTRACT**TOMRİS UYAR AS A STORY WRITER****Esmâ KADIZADE****Ph.D.Thesis, Department of Turkish Literature****Supervisor: Prof.Dr. Mustafa APAYDIN****Mayıs 2011, 376 pages**

This thesis investigates the written work of Tomris Uyar who has attracted much attention with her contributions to Turkish Literature, especially as a story writer. In addition, the definition of the short story is discussed from various aspects. History of Turkish short story writing is analyzed along with world literature with an emphasis on 1950s' Turkey.

Tomris Uyar had published eleven story books mainly consisting of short stories. Only one of her stories was a long story among a hundred and four stories. Although she had given much importance to content, in her late art, she had focused on style for the sake of avoiding self repetition.

She had analyzed the inner world of the individuals, their loneliness, alienation from the society, and dilemmas. Especially conflicts of women were emphasized. While the individual being the primary focus, the social problems were also underlined in the background.

In her stories, about the common life of middle class, women were given the leading role. Men were encountered less frequently and kids existed mainly with their emotional side. Individuals were described both physically and psychologically however women and kids were most successfully represented from the psychological perspective.

Typical points of view are the first person and the third person omniscient in Tomris Uyar's stories. She usually interchanged between both points of views in order to enhance the content. She sometimes kept her distance in relation to the events of the story, while failing to stay objective in some stories.

Locations of the stories were mainly Istanbul and its changing surrounding. Rarely some Anatolian villages were also mentioned. Some islands or abroad were used

as the symbols of escape. Location was used to reflect the inner world of the individual and the story was developed such that the individual was identified with the location.

She presented fragments from life, and utilized short periods of time following the rules of the short story. She developed her stories at achronic time while referring back to the past to present flashbacks of the individuals. One of her story telling techniques was stream of consciousness which provided streaming the present time and the past time synchronously.

Tomris Uyar used a plain collegial language with short and striking statements. She had a strong style combining figures of speech, portrayal and humour.

She is one of the most important writers of 1950s Turkey and she has influenced many forthcoming artists. This thesis presents Tomris Uyar's career in Turkish Short Story Writing and Turkish Literature.

Key Words: Tomris Uyar, Short Story, 1950s Generation, Avant-Garde Turkish Short Story, Turkish Literature.